

איולף הקטן: על חטא שחטאנו באי אהבה|גד קינר

מדוע ממעטים כל כך להעלות את "איולף הקטן", יצירת מופת פיוטית, עמוקה, אמינה עד כאב מן ההיבט הפסיכולוגי? אולי דווקא משום כך, אולי דווקא משום שהיא כל כך מודרנית ונוגעת בקצות העצבים החשופים של מחשבותינו הכמוסות ביותר, עד כאב.

המחזה, שנכתב על ידי איבסן בן ה-66 בשנת 1894, ונמנה עם מחזותיו המאוחרים הסמליים והמיסטיים - "האשה מן הים" אלוף הבונים, 'ג'והן גבריאל בורקמן" ו"כשאנו המתים מתעוררים" - אינו עוסק כמחזותיו החברתיים של הגאון הנורווגי (עמודי החברה", "בית בובות", "רוחות", "אויב העם") בחשיפת מניעים חיצוניים, אל-אישיים, חברתיים ותקופתיים לפעילות הדמויות, אלא במניעים המודחקים שבנפש, בכמיהות הבלתי מודעות, העל-זמניות והעל-מקומיות, אלה שהינן "טאבו", סודות עלומים ואסורים שאין לדבר עליהם, אבל מי מאיתנו לא חווה אותם בדרך זו אחרת?

סודות המתגלמים בדרמת נפש זו בדמות אנוכיותה של התשוקה המינית הבלתי מרוסנת של ריטה אלמרס לבעלה, המובילה לטרגדיה, ואנוכיות הנצלנות ביחס שלו אליה, המבוסס על הצורך בתמיכה כלכלית שתסייע לו לכתוב את ספרו על, למרבה האירוניה, "האחריות האנושית"...

שנאה לילד הנכה, האשמה החיה העומדת בדרכם של ריטה ואלמרס ומולידה משאלות מחרדות, או כדברי קרל יונג "מחשבות מואנשות", הקורמות עור וגידים ומגשימות את המשאלות; רגשות האשם של הורים שנענשו על שחטאו בחטא של אי אהבה, רצח האהבה - החטא הכבד ביותר בלקסיקון של מחזות איבסן המאוחר - חטא המחולל בדידות, שכול וטירוף; וסוד משיכתו האסורה של אלפרד ל"אחותו" אסטה, איולף הקטן המקורי, הגובלת בגילוי עריות.

בעירוב מודרניסטי של ריאליזם וסוריאליזם, מציאות אובייקטיבית ומציאות סובייקטיבית של עולם הנפש, משתמש איבסן בקישורים גלויים ומרומזים לזיכרון הקולקטיבי של הצופים - לארכיטיפים תרבותיים ולאגדות אימים גותיות כמו המעשייה של החלילן הממלין, סיפור טורנדוט, הנסיכה הקטלנית, או מוטיבים ימיביניים על פגישות של חשבון נפש גורלי עם המוות - על מנת לערב אותנו במסע הנפש המייסר של הגיבורים. ותוך שימוש בסמלים פרוידיאניים מובהקים כמעמקי הפיורד לציון מעמקי היצר והתת-מודע, בהם שוכן הרוע שבתוכנו, מגולל איבסן את סיפורם של שני אבות טיפוס של האדם המודרני: סיפור האימפוטנטים הרגשיים שאינם מסוגלים לאהבה ודנים את עצמם למלנכוליה ושיגעון, אך גם סיפורו של "סולל הדרכים", כמו בורגניים, האדם ה"סלף מייד", הבונה והיוצר את העתיד כמו ידיו, האדם הזקוק לזולת, לאהבה, לשמחה.

גד קינר

חנן שניר

ענת שטרנשוס

ילנה קלרין

יוסי בן-נון

פליס רוס

אורי גרשט

יוני לוקאס

יוצרי ושחקני ההצגה:

גד קינר (מנחהיגית)

פרופסור חבר בחוג לאמנת התיאטרון באוניברסיטת תל-אביב, ראש המסלול לכתיבה, בימוי ודרמטורגיה, ומנהל "תיאטרון האוניברסיטה". שימש כדרמטורג, חבר ההנהלה האמנותית ומנהל המחלקה החינוכית של "הבימה", תיאטרון הקאמרי ותיאטרון החאן הירושלמי. היה מנהל אמנותי של פסטיבלי תיאטרונטו הישראלי והבינלאומי, ופסטיבלי ה"זו אמן" בהבימה ובקאמרי. פרסם עד עתה שלושה ספרי שירה.

תרגם מחזות מגרמנית, נורווגית ושבדית. בין תרגומו למחזות איבסן: "בית בובות", "רוחות", "ברוז הפרא", "יון גבריאל בורקמן", "הדה נאבלר", "האשה מן הים", גרסה קודמת של תרגומו ל"איולף הקטן" הוצגה בתיאטרון החאן הירושלמי (1986). כן תרגם מנורווגית את "חלום על סתיו" מאת המחזאי העכשווי יון פוסה. תרגמו למחזות סטרינדברג כוללים את "האב", "נושים", "סדמואזל ז'ולי", "מחזה חלום". תרגם את "תמונת מחיי נישואין" מאת אינגמר ברנמן עבור התיאטרון הקאמרי ותיאטרון הבימה. בפועטמבר 2008 הוענק לגד קינר תואר אבריות על ידי האראלד החמישי, מלך נורווגיה, על תרומתו להפצת התרבות הנורווגית בישראל.

חנן שניר (עובד בימוי)

בוגר החוג לתיאטרון של אוניברסיטת ת"א והאקדמיה המלכותית לדרמה בלונדון, שם גם למד וביים. שימש כמנהל האמנותי של תיאטרון הבימה בעונת 1990-1991. בשנים 1992-1992 השלים את לימודי התואר השני בפסיכולוגיה ויעוצית באוניברסיטת בוסטון. לצד עבודתו בתיאטרון, בה הוא משלב טכניקות פסיכו-דרמטיות בתהליך החזרות, הוא מקיים סדנאות פסיכודרמה לאנשי מקצוע מן התחום הטיפולי. למד תיאטרון בסמינר הקיבוצים ומשמש ככיכאי בית בתיאטרון הבימה. בין עבודותיו בתיאטרון הבימה: "הדוד וניה", "נמר חברבורות", "האב", "הוא" (הצגת השנה 92) "העלמה הימנות", "רוחות" (השתתפה בפסטיבל אוסלו 96), "הר לא זז", "אכזר מכל המלך", "הדיבוק", "לב טוב", "קדיש לנעמי", "אנשים קשים", "תמרה", "קופסא שחורה", "הנאהבים והנעמיים", "חודש בכפר", "העז או מי זאת סילביה?", "נמר חברבורות", "אנטיגונה" (בשיתוף עם התיאטרון הקאמרי, הצגת השנה בימאי השנה 2007, השתתפה בפסטיבלים בטואיאן, יפן, קפריסין). "החגיגה" (בשיתוף עם התיאטרון הקאמרי).

ענת שטרנשוס (עיצוב תפאורה)

בוגרת מסלול עיצוב תיאטרון באוניברסיטת ת"א. 1996. למדה אמנות במדרשת בית ברל בין עבודותיה: בתיאטרון הבימה: "לוקאס, הכלה, צד הפרפרים המוות", "טקסי", "המחלוקת", "ביונגל הכרן"; בתיאטרון הלאומי הצרפתי בניצה: "חלום ליל קיץ"; בתיאטרון שאושפיל בבון: "בעקבות הזמן האבוד"; בתיאטרון שאושפילהאוס בהנובר: "מקבת"; בתיאטרון טולטרופ, אמסטרדם: "מאדאם דה סאד", "לשונות", בתיאטרון פוריה באותנה: "הבכחאי".

בוגרת מסלול עיצוב תיאטרון באוניברסיטת ת"א. 1996. למדה אמנות במדרשת בית ברל בין עבודותיה: בתיאטרון הבימה: "לוקאס, הכלה, צד הפרפרים המוות", "טקסי", "המחלוקת", "משוגעת"; בית הספר למשחק של יורם לינשטיין; "פריקס", "עם חיך ואקדח", "ליצנים של אלוהים"; תיאטרון תמונע: "צמר"; תיאטרון באר-שבע: "מפתח לשניים"; תיאטרון לילדים ולנוער: "פצפונת ואנטון"; תיאטרון הקיבוץ: "אגדת סוף עונה" (פרס עיצוב תלבושות במסגרת פרסי במה להצגות לידים ונער 2007-2006); פסטיבל הצגות לידים חיפה: "שמוליק חבר חדש"

(פרס לעיצוב תלבושות), "איך להכין בן"; קבוצת המחול של יסמין גורד: "אולס", "I Feel Funny Today", "שדות ירוקים", "תנידי יפה שלום".

ילנה קלרין (עיצוב תלבושות)

מנהלת המתפרה של תיאטרון הבימה. בוגרת תואר שני בחוג לתיאטרון באוניברסיטת ת"א במסלול עיצוב תפאורה ותלבושות. בין ההצגות להן עיצבה תלבושות: בתיאטרון הבימה: "המאובן", "יום הולדת לג'וזפה", "הנאהבים והנעמיים", "וודניק", "אנה קרנינה", "המחלוקת", "שעה יפה ליוגה", "הזוג המזור", "אוגוסט: מחוז אוסייג"; בתיאטרון הקאמרי: "כוכב הקש האיטלקי"; בתיאטרון גשר: "גן הדובדבנים", "זריאציות לתיאטרון ותזמורת", "כולם רוצים להולידו", "מיסטר ברניק"; בתיאטרון החאן: "אשור"; בתיאטרון באר-שבע: "איזאבלה", "בית הקפה"; בתיאטרון בית לסין: "אני לא רפופרט"; בתיאטרון חיפה: "תפרות"; בתיאטרון לילדים ולנוער: "הממלכה של קנטוקיי", "צבעים בחול"; בתיאטרון מדיטק: "צ'נקוויץ", "שמשון בר לשון";

יוסי בן-נון (מוסיקה)

פסנתרן ומלחין. בוגר תואר ראשון ב"אקול נורמל סופריור" בפריז. בוגר תואר שני ב"מנמטן סקול אף מיזיק" בניו יורק.

בין זוכי קרן שרת במשך 12 שנים ברציפות. בעל פרס אקו"ם להלחנה לתיאטרון לשנת 1992. זוכה פרס מרגלית להלחנה לתיאטרון לשנת 2000. זוכה פרס התיאטרון 2004 על המוזיקה להצגה "הנאהבים והנעמיים". בין עבודותיו: בתיאטרון הבימה: "רמה", "ההולכים בחושך", "בית ברנרדה אלבה", "קופסה שחורה", "הנאהבים והנעמיים", "חודש בכפר", "העז או מי זאת סילביה?", "מלחמה", "אנטיגונה", "אנה קרנינה", "כל החיים לפנינו"; פעם סרט, "אלטלנה", "חשמלית ושמה תשוקה", "אוליבר" (ניהול מוסיקלי); התיאטרון הקאמרי: "אשכבה", "נורה", "הבכינים", "כטוב בעיניכם", "קברט חנוך לוין", "מעין הכבשים", "אמא קוראז", "המלט", "המפיקים", "כנר על הגג" (ניהול מוזיקלי); תיאטרון באר שבע: "נשאת אומרת לא"; תיאטרון הרצליה-צוותא: "ים, יבשה, ים". תיאטרון חיפה: "האשה שבשילה את בעלה". פסטיבל עכו: "פרחומ".

פליס רוס (עיצוב תאורה)

מעצבת תאורה להצגות תיאטרון, אופרה ומחול. בין עבודותיה: תיאטרון הבימה: "הכיסאות", "אנה קרנינה", "אנטיגונה", "החגיגה" (בשיתוף עם התיאטרון הקאמרי); תיאטרון הקאמרי: "כנר על הגג", "מי מפחד מוירג'ינה וולף?"; תיאטרון בית לסין: "מקונה"; תיאטרון החאן: "מידה"; כננד מידה"; תיאטרון באר שבע: "המתחזה". מרבה לעצב תאורה עבור תיאטרונים ובתי אופרה מרכזיים באירופה, ביניהם, בפולין: "קרם", "פס-כיוזיס 4.48", "הדיבוק", "מלאכים באמריקה"; בתיאטרון השאובנה בברלין: "ביונגל הכרן"; בתיאטרון הלאומי הצרפתי בניצה: "חלום ליל קיץ"; בתיאטרון שאושפיל בבון: "בעקבות הזמן האבוד"; בתיאטרון שאושפילהאוס בהנובר: "מקבת"; בתיאטרון טולטרופ, אמסטרדם: "מאדאם דה סאד", "לשונות", בתיאטרון פוריה באותנה: "הבכחאי".

באופרה הישראלית, באופרה הלאומית של ורשה, באופרה הלאומית בווינגטון די סן, באופרה הלאומית בפוזנן, באופרות בפריס, מינכן ומדריד.

אורי גרשט (וידיאו ארט)

פרופ' באוניברסיטה לאמנות יצריתית בקנט אנגליה. בעל תואר שני בצילום מה-Royal College of Art. בין עבודותיו "Black Box", מוזיאון הירשהורן, וושינגטון, ארה"ב.

"The Forest & Blow up", המרכז לאמנות בריטית באוניברסיטת ייל, ניו הייבן, ארה"ב; "The Clearing", גלריית הצלמים, לונדון; "History in the Making", פוטו אפסוניה, ספריד; "Afterglow", טייט בריטן, לונדון ובמוזיאון תל אביב. בין התערוכות הקבוצתיות שבהן הציג: "Pomegranate", המוזיאון היהודי, ניו יורק; "Mutation II", הוצג בפריז, ברלין, ברטיסלאבה, וינה, לוקסמבורג, מסנקה רומא; "Video Killed The painting Star", מוזיאון סלמנקה, ספרד; "In Focus: Living history", טייט מודרן, לונדון; "Single Shot", טייט בריטן, לונדון; "Forest Primeval", מוקה, אטלנטה, ארה"ב; "Twilight", מוזיאון ויקטוריה ואלברט, לונדון; "Dreams and Trauma", בית תרבות העולם, ברלין; "One Ground", מוזיאון הצילום קלפורניה, ריברסייד, ארה"ב;

"Reality Check: Recent Developments in British Photography and Video Non-Places", פרנקפורט, גרמניה. עבודותיו מוצגות באוספים של המוזיאונים החשובים בעולם, ביניהם: גוגנהיים, ויקטוריה ואלברט, טייט גלרי, מוזיאון תל אביב ומוזיאון ישראל.

יוני לוקאס (שפה ודיבור)

עובד עם שחקנים וזמרים בעברית ובאנגלית, על מבטאים, דיאלקטים, סגנון תקופתי, עיצוב דמויות, שניי קול, דיקציה, תיקון לקווי דיבור ומעבר מתרבות לתרבות.

לימד באוניברסיטאות ובתי ספר למשחק בישראל, אנגליה וארה"ב. הדריך שחקנים בעשרות סרטים והצגות בארץ ובחול. תרגם סימולטנית בפסטיבל ישראל ובתיאטראות בארץ ובחול.

משמש כיועץ ואמריא למונשג שפה ודיבור בתיאטרון גשר. עורך ומתרגם טקסטים ושירה לתיאטרון, לקולנוע ולטלוויזיה.

ביגניה דודינה (ריטה אלמרס)

בוגרת האקדמיה המלכותית לאמנות במוסקבה. שיחקה בתיאטרון ע"ש מאיאקובסקי. בין תפקידיה: בתיאטרון גשר: "רוזנברנך וגילדשטן מתים", "משפט דרייפוס", "מולייר", "האידיוט", "אדם בן כלב", "בשפל", "טרטוף", "עיר", "שלוש אחיות", "אנפלים", "מדיסה ואהבה", "מר ברניק", "חלום ליל קיץ", "העבד", "שושה", "ניצואים פינארו", "מדיאה", "גן הדובדבנים"; בתיאטרון הבימה: "אנה קרנינה"; השתתפה בתכנית טלוויזיה רבות, ביניהן: "בת ים-ינו יורק", "סיטון", "בלש בירושלים", "רחוב סומסום", "במרחק נגיעה", "האמת הערומה"; השתתפה בסרטים: "קרקס פלסטנינה", "קיצור תולדות האוהבים", "ז'ינטילה", "קלרה הקדושה", "סגנון ללקוי חמה", "האמת in Israel", "היה או לא היה" (על תפקידה כחנה רובינא בסרט זה זכתה בפרס השחקנית הטובה בפסטיבל הקולנוע היהודי בוורשה), "האסונות של נינה", "מכתבים לאמריקה", "סיפור חצי רוס". זכתה פעמיים בפרס התיאטרון לשחקנית השנה בשנים 2001 ו-2002 על תפקידיה בהצגות "חלום ליל קיץ" ו"העבד". זוכת פרס "רוזנבלום" בשנת 1998, זוכת פרס קרן אמריקה ישראל ע"ש קלצקין 2004/5.

ביגניה דודינה

יגאל שדה

ורד פלדמן

דוד קינר

נעמי פולני

עמית מוריס

אדריאן מנדלסון

אורן מנד

יגאל שדה (אלפרד אלמרס)

בוגר בית הספר למשחק בית צבי 1986. בין ההצגות שבהן השתתף: בתיאטרון הבימה: "ירמה", "ליל העשרים", "חתונת דמים", "בחורים טובים", "מלך היהודים", "משרתם של שני אדונים", "זעקי ארץ אהבה", "שלוש אחיות", "ביקור הגברת הזקנה", "השושנה המקוקעת", "החילל האמץ שוויק", "הר לא זז", "מרי לו", "חודש בכפר", "מלחמה", "אנטיגונה", "דיבוקים", "טיקוצ'ין"; בתיאטרון באר שבע: "תמונות ציפ", "אהבת החייל", "מותו של סוכן", "אילוף הסוררת", "יודתו של צרלי", "הנפש הטובה מסצ'ואן", "טובת המולדת", "הביצה", "בורגנים", "דון ז'ואן", "מפיסטו"; בתיאטרון הספרנים: "בשפלי"; בתיאטרון החאן: "אנה גלקתיה", "נוף ילדות", "מידה כנגד מידה", "שמיים", "הבתולה מלונדון", "האשה מן הים", "השחקן", "השיבה למדבר", "נדל'ין"; בתיאטרון הרצליה: "תנינים", "שירים שיצאו מכסית".

ורד פלדמן (אסטה אלמרס)

בוגרת הסטודיו למשחק של יורם לינשטיין, לונדון. בין תפקידיה: בתיאטרון הבימה: "החגיגה"; בתיאטרון חיפה: "חי בסרט". בטלוויזיה: "האלופה", "אולי הפעם", "האקס המימולוגי", "מסודרים" ותכנית המערכונים "לא לפני הילדים".

דוד קינר (המהנדס בורגניה)

בוגר בית הספר למשחק בית צבי, 1990. בין ההצגות שבהן השתתף: בתיאטרון הבימה: "ההולכים בחושך", "חבילות מאמריקה", "משפחה", "וודניק"; בתיאטרון באר שבע: "כסף קל", "הנאהבים", "כולם היו בני", "צייד המכשפות", "כטוב בעיניכם", "המומה רבה על לא דבר", "אחים לנשק", "חשבון פתוח", "בין חברים", "בית הקפה"; בתיאטרון בית לסין: "על עכברים ואנשים"; בתיאטרון חיפה: "שלום ולא להתראות", "להיות או לא להיות", "פירוק"; בישראל, אנגליה וארה"ב. הדריך שחקנים בתיאטרון הספרנים: "בנו פופתא בוכתא"; בפסטיבל עכו 1997: "ללו" (זוכה פרס השחקן המצטיין). בקולנוע: "שחקנים", "ארץ חדשה", "תמונות". בטלוויזיה: "זהו זה", "הבורגנים", "תיק גמור", עורך ומתרגם טקסטים ושירה "הרצועה", "האלופה", "שבעו סוף".

נעמי פולני (אשת עכברוש)

ילידת תל אביב 1927. למדה מחול אצל שושנה אורנשטיין וגרטרוד קראוס. למדה מחול-במוסבה. אצלה נועה אשכול. בוגרת בית הספר למשחק של התיאטרון הקאמרי בהנהלת ימימה מילוא. למדה קומפוזיציה אצל הרברט ברין. הייתה חברה בלהקת "הציז'נטרון" של הפלמ'ח, שחקנית בתיאטרון הקאמרי ורקדנית בקבוצת נועה אשכול. בימה וניהלה מוסיקלית: "להקת ניסות השריון", "להקת פיקוד הנח"ל", "להקת פיקוד צפון", "להקת פיקוד הגדנע", "התרנגולים" (1964-69), "החמצאים", "חכמי חלם" (בתיאטרון העירוני חיפה). ערכה תכנית אירועי יזבל בקיבוצים, ערכה, הדריכה הארץ, בימה מוסיקלית תכנית טלוויזיה (שירי דוד זהבי, ששה וילנסקי, ששה ארגוב, מרדכי זעירא, דובי דלצר, יאיר רוזנבלום). למדה מוסיקה בבית הספר היסודי בדגניה א'. בין 2000-1998 בימה את תכנית "התרנגולים" המחודשת.

בתפקיד איולף הקטן משתתפים לסירוגן:

עמית מוריס, השתתף בתכניות הטלוויזיה: "מכונת הלהיטים", "ערץ הילדים", "דיני הוליווד". הופיע בפסטיבל ובמחזמר "אוליבר טוויסט".

אדריאן מנדלסון, השתתף בחוג למשחק בתיאטרון אורנה פורת לילדים ולנוער.

אורן מנד, יליד ארה"ב, שם הופיע במחזות זמר, בסרטים ופרסומות. בארץ הופיע בתכנית הטלוויזיה "החברים של נאור".

הבימה
התיאטרון הלאומי
חגיגות 90

LITTLE EYOLF

By Henrik Ibsen

From Norwegian: Gad Keyner
 Adaptor and Director: Hanan Snir
 Set Designer: Anat Sternschus
 Video Art: Ori Gersht
 Costume Designer: Yelena Kelrich
 Music: Yossi Ben Nun
 Lighting Designer: Felice Ross
 Speech: Yonny Lucas
 Casting: Ruth Tonn Mendelson

THE CAST:

Alfred Allmers: Ygal Sadeh
 Rita Allmers, his wife:
 Evgenia Dodina
 Eyolf, their son: Amit Moris/
 Oren Meged/Adrian Mendelson
 Asta Allmers, Alfred's
 younger half-sister:
 Vered Feldman
 Borghejm, an engineer:
 David Kiegler
 The Rat Woman: Naomi Polani

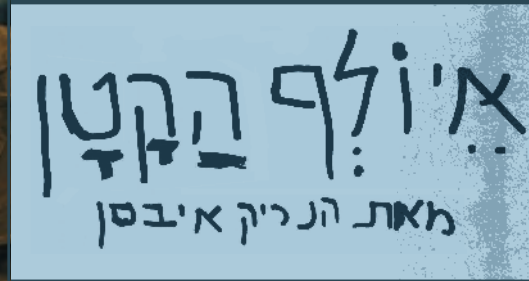
מנהלת הפקה: יעל פורת
 עוזרת בימא: אלישבע אושרת
 מנהל טכני: איתן סיביליה/
 יוסף שרייבר
 ביצוע תאורה: רון צור
 תפעול סאונד/וידאו:
 איתן חאייק/עמית פלד
 מלבישה ותפעול אביזרים:
 דקלה פרבר
 ייצור תפאורה: יורי סוחונוב
 עריכת תכניה: רות טון מנדלסון
 תחקיר ועריכה: שלומי ליברמן
 צילומים בחזרות: ז'ראר אלון
 עיצוב תוכניה: M•DIRECT
 הפקת תכניה: McCANN ERICKSON

מנורווגית: גד קינר
 עיבוד ובימוי: חנן שניר
 תפאורה: ענת שטרנשוש
 וידאו ארט: אורי גרשט
 תלבושות: ילנה קלריך
 מוסיקה: יוסי בן-נון
 תאורה: פליס רוס
 שפה ודיבור: יוני לוקאס
 ליהוק: רות טון-מנדלסון

הנריק איבסן

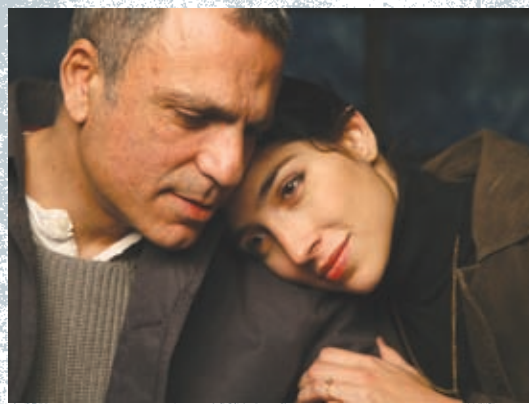
מחשובי המחזאים בעת המודרנית. נולד בשנת 1828 בעיר נמל קטנה בנורווגיה. החל לרכוש בתיאטרון כמפיק ובמאי. בגיל 30 הגיע לבירת נורווגיה, אוסלו. בגיל 32 נישא וכעבור 7 שנים היגר לאיטליה. לנורווגיה לא שב, אלא כעבור 30 שנה. המחזות הראשונים שחשפו אותו היו "בראנד" ו"פר גינט", אותם כתב באיטליה. המחזות שבאו אחריהם נחשבים לשיאי יצירתו והפכו אותו לאחד מהחשובים במחזאי אירופה. ביניהם: "בית בובות", "רוחות", "אויב העם", "ברוז הפראז", "האשה סן היס", "הדה גאבלר". מחזותיו ערערו על מוסכמות חברתיות מקובלות דוגמת תפקידים המסורתי של גברים ונשים בחברה, מעמדות, דת, מוסר חברתי ומדע. הדמויות שלו הן בעלות מבנה נפשי מורכב, המתחבטות בין חובתן החברתית לבין האידאל שלהן להגשמה עצמית. סגנונו הריאליסטי של איבסן היווה השראה למחזאים רבים בתקופתו ולאחריה, ועיצב את פניו של התיאטרון במאה ה-20, כמכשיר הקורא לשינוי חברתי ואישי במקום כאמצעי בידור להמונים. בשנת 1891, אחרי הנתקות ארוכה ביותר, שב איבסן לנורבגיה. מחזותיו מהתקופה האחרת, ביניהם "איוולף הקטן", עורכים חשבון נפש נוקב של אדם בערוב ימיו, שהקדיש את חייו לאמנות. בשנת 1906, בגיל 78, נפטר איבסן באוסלו.

הצגה ראשונה: 24 בינואר, 2008
 אולם אריסון
 משך הצגה: שעה ועשרים ללא הפסקה

Production Manager: Yael Porat
 Assistant Director: Elisheva Oshrat
 Program Editor:
 Ruth Tonn Mendelson
 Research: Shlomi Lieberman
 Photographer in rehearsals:
 Gerard Allon
 Design: M•DIRECT
 Production: McCANN ERICKSON
 Special Effects and animation: VooDooDog

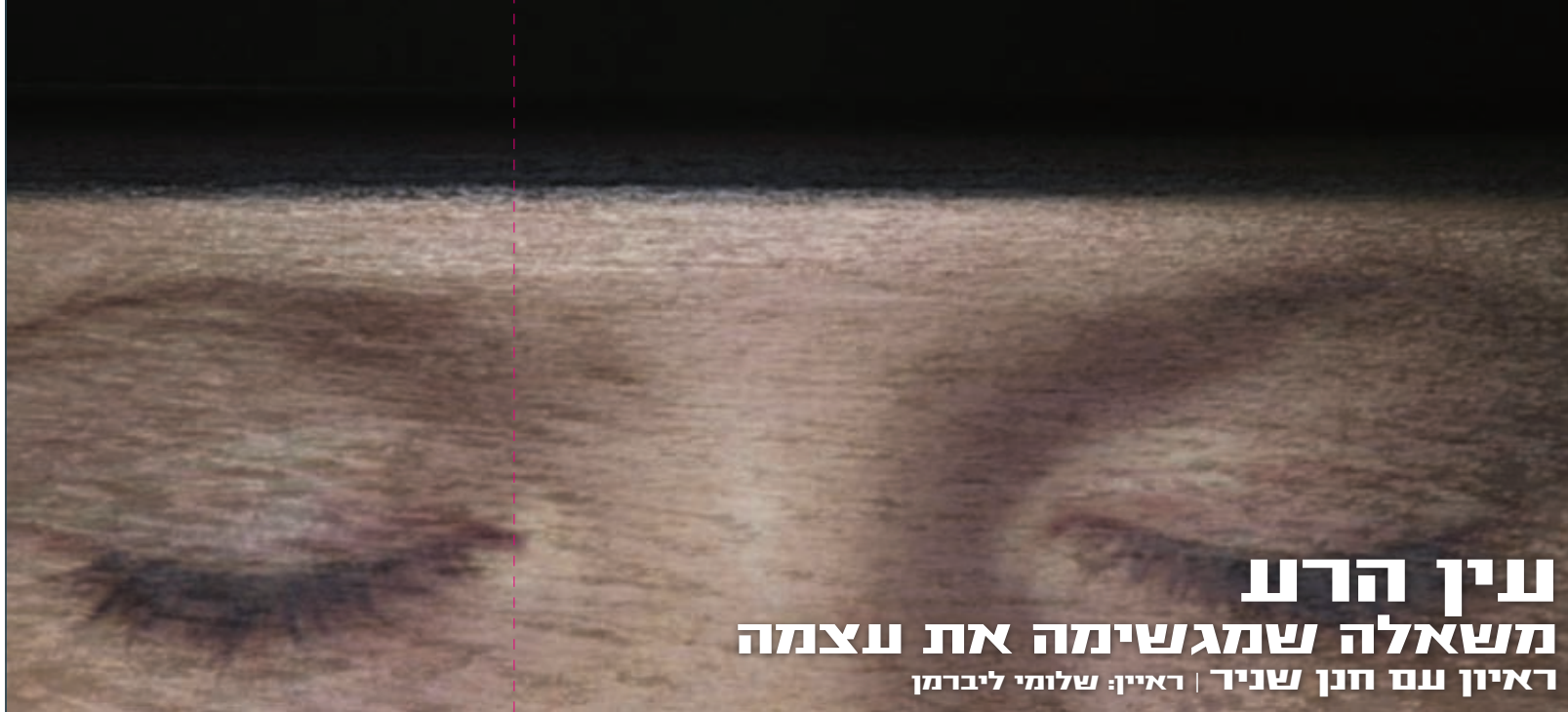
Opening: 24 January, 2008
 Arisson Theatre
 Length: 1 hour 20 minutes,
 with no interval

עין הרע

משאלה שמגשימה את עצמה

ראיון עם חנן שניר | ראיון: שלומי ליברמן

איוולף הוא קורבן להתעללות פסיבית, אבל בשני המקרים ישנה הזנחה ברורה ובוטה של הילד. ניתן לראות את מותו של איוולף גם כעונש על מערכת היחסים האסורה של אלפרד עם אסטה אחותו. שניהם היו יתומים שנאחזו זה בזה, ותיפקדו כסעין הורים חלופיים אחד לשני. היתה ביניהם אהבה ילדית; אסטה לבשה את בגדיו של אלפרד, והוא אפילו כינה אותה "איוולף הקטן", אבל באהבתם התמימה היה גם יסוד של משחק פרברטי והדהוד של גילוי עריות סמוי. אלפרד נישא לריטה העשירה כדי שיוכל להמשיך ולתמוך כלכלית באסטה, ובכך לשמור אותה בקרבתו. הוא לא נמשך לריטה, ייתכן שהוא א-מיני, ובין השניים מתקיים היפוך תפקידים, כאשר ריטה במידה רבה היא ה"גבר" בבית."

איך אתה מסביר את העובדה שאל תוך הסלון הריאליסטי נכנסת דמות כמו 'אשת עכברוש', השייכת לכאורה לעולם האגדות?

"איבסן הוא אומנם מאבות המחזאות הריאליסטיים והמחזה הבנוי היטב", אבל הוא כתב גם את "פר גינט", "כשאנו המתיים מתעוררים" ומחזות נוספים המכילים יסודות סימבוליים ומטפוריים. איבסן עצמו שהתנגד לכל מיסטיפיקציה של הדמות, טען שאישה עכברוש היא דמות ממשית, המבוססת על לוכדת עכברים הזכורה לו מילדותו. מבחינת הבימוי והמשחק, 'אשת עכברוש' היא

העדות הסימבולית לאותה הזנחה נפשית. איבסן חוקר את סוגיית החיים מול האמנות ובוחן את השאלה הנצחית - האם יש להקריב את החיים למען האמנות, או להיפך. כאשר ריטה מגלה את כוונתיו של אלפרד, וערה לסכנה המיידית הנשקפת לה (אובדן תשומת הלב שלו), היא מסגנת: "הלוואי שלא הייתי יולדת אותך". לכולנו יש משאלות אסורות, שאפילו איננו מעזים לבטא בקול רם, או שרוחשות בתוכנו ברבטה בלתי מודעת, אבל פלית הפה של ריטה מזמינה את אשת העכברים, המבשרת באופן סימבולי את מותו של איוולף ואת התגשמות משאלתה המצמררת של אמו. בפועל קרה הדבר שריטה התאוותה לו ופחדה מפניו יותר מכל בעת ובעונה אחת. אלפרד מאשים אותה שרצתה במות איוולף."

גם המחזה "החגיגה", האחרון שביימת, עוסק בהתעללות של הורים בילדיהם. האם אתה רואה קשר בין שני המחזות?

"איוולף הוא קורבן של זוג הורים, האמן ואשת האמן, שהעיסוק הנרקסיסטי שלהם בעצמם מביא להזנחת הילד. איוולף לכוד בתוך קונפליקט מר הניטש בין הוריו - אם תלותית ואב המתחפר ונעלם בעבודתו - שאיש מהם אינו טורח להעניק לחלוטין על כתיבת ספרו, מפעל חייו, ותחתיה נגרמת באשמתם, הרי שבאופן מטאפורי הם ממיטים עליו את אובדנו. בשונה מ"החגיגה",

דמות ככל שאר הדמויות האחרות על הבמה. הפיתוי לעצב אותה כדמות סימבולית הוא גדול, אבל ההקשר לאגדת 'החלילן מהמלין' ברור ומוכן מאליו, ואין צורך להוסיף עליו. במישור הריאליסטי עוסקת אשת העכברים בהדברת מזיקים, אבל במישור המטפורי היא זו שמביאה את המוות.

בחרת לעבד את המחזה, לאחד את שתי המערכות האחרונות ולשנות את הסוף. בעוד שבמקור מגיעים ריטה ואלפרד למעין פיוס באבלם המשותף על איוולף, אתה בחרת להעמיק את הקרע ביניהם.

"כל הצגת תיאטרון, במיוחד כשמדובר במחזה קלאסי, חייבת לפנות אל הקהל שחי במקום ובזמן שבה היא מוצגת. כך עשיתי גם באנטיגונה, כי הבנתי שאם אני רוצה שמחזה שנכתב לפני כ-2500 שנה יהיה רלבנטי ובעל עניין לקהל עכשווי, אני חייב לעצב אותו כדי לשמור על הרעיון והמסר המרכזיים של המחזאי. אני רואה בכך נאמנות גדולה יותר למחזה מאשר שמירה מדוקדקת ונוקדנית על כל תו ופסיק.

המחזה של איבסן נכתב לפני 120 שנה כמעט, אבל הוא יכול וצריך להיות על-תקופתי. אני לא חושב שהעמקתי את הקרע בין בני הזוג מעבר למה שקיים במקום. כל שעשיתי בעניין זה הוא השמטת הסברים והתנצלויות הנוגעות בהתמודדות השונה של אלפרד וריטה עם האובדן.

זוגות רבים אינם שורדים מקרי מוות של ילדים במשפחה ומתפרקים. קשה מאוד להכיל את האשמה, את חוסר האונים ואת הכעס, ובני הזוג נוטים להשליך את הרגשות הקשים אחד על השני.

לקראת סוף המחזה דורש אלפרד מריטה למחוק את כפר העניים שלחוף הים, מפני שילדי הכפר לא עשו דבר כדי להציל את איוולף כשנפל למים וטבע. זוהי למעשה צוואתו של אלפרד, שעימה מתפרצים החוצה כל האשמה והזעם שאצר עד אז בתוכו. ברגע זה מתגלה באלפרד, המחנך והפילוסוף, ה"אני אמיתי" שלו - גבר תוקפני, השבו בקתרזיס של כעס, ושרגע של אינסטינקט עיוור מחלץ ממנו אמת חשופה.

ריטה משלחת אותו לדרכו ונשארת לבדה. אומנם היא מכריזה שבמקום להרוס את הכפר העני תיחלץ לעזרתו, אבל השאלה אם אכן תעשה זאת נותרת פתוחה. יתכן שזו משאלה או פנטזיה של ריטה ובניגוד לסוף המקורי היא אינה זקוקה לאישור של אלפרד שנפרד ממנה קודם לכן. ריטה ואלפרד שאינם מסוגלים לחיות יחד עם אשמתם המשותפת, יכולים, אולי, להתפייס ולהשלים רק כשהם נפרדים מהחיים האלה, כפי שאלפרד מציע ומצטרפים לאיוולף ב"עבר ההוא".